

ברכות מח: (ש) עד מט: (המשנה)

ביאורי מושגים

הרוגי ביתר - ביתר היתה עיר מרכזית וחשובה מאוד בתקופת חורבן הבית. נפילת העיר היתה אירוע סמלי טרגי ביותר שצויין כאחד מחמשת הדברים הרעים שארעו לאבותינו בט' באב. לאחר מאמצים מרובים הצליח היישוב היהודי להביא לקבורה את רבבות מתי העיר ביתר, אירוע זה הוביל לתיקון ברכת הטוב והמטיב שניתקנה לרגל האירוע. יום זה גם מצויין כיום שמחה - ט"ו באב.

מבנה ברכת המזון

1. **ברכת הזן** - תוקנה ע"י משה כשירד המן.
2. **ברכת הארץ** - תוקנה ע"י יהושע כשנכנסו לארץ.
3. **ברכת ירושלים** - תוקנה ע"י דוד ושלמה.
4. **ברכת הטוב והמטיב** - תוקנה ע"י רבן גמליאל כשהותר לקבור את מתי ביתר.

המקור לשלוש הברכות הראשונות:
 'ואכלת ושבעת וברכת' - ברכת הזן.
 'על הארץ' - ברכת הארץ.
 'הטובה' - ברכת ירושלים.

המקור לברכה הרביעית 'הטוב והמטיב':
 ת"ק **בברייתא:** 'אשר נתן לך'.
 רבי: הברכה היא רק מדרבנן.

המקור לזימון:
 ת"ק **בברייתא:** 'את ה' א-לוהיך'.
 רבי: 'גדלו לה' אתי ונרוממה...!'

המקור לברכה שלפני:
 ת"ק **בברייתא:** ק"ו מהחיוב לברך אחרי.
 רבי: 'אשר נתן לך'.
 ר' יצחק: 'וברך את לחמך ואת מימך'.
 ר' נתן: 'כי הוא יברך הזבח' (שמואל הנביא).

התוספות בשבת, יו"ט ור"ח

1. **מתי מוסיפים את התוספות:**
ת"ק: **בברכת ירושלים**, ובדיעבד אם הוסיף בברכה השניה או הרביעית - יצא.
ר' אליעזר: **בברכת הארץ** או **בברכת ירושלים** או **ברביעית**.
חכמים: דווקא **בברכת ירושלים**.
2. **שכח להזכיר**
שבת ויו"ט - חוזר לראש כיוון שיש חיוב סעודה.
בר"ח - לא חוזר כיוון שאין חיוב סעודה.
3. שכח להזכיר ונזכר אחרי סיום הברכה ולפני הטוב והמטיב - יברך ברכה מיוחדת בעניין המאורע (כפי שתיקן רב).

הברייתא לומדת גם על המקור לברכת התורה:

ר' ישמעאל: ק"ו, אם מברך על חיי שעה ודאי שיש לברך על חיי עולם.
ר' חייא בר נחמני: נאמר 'על... אשר נתן לך' ונאמר 'ואתנה לך את לוחות האבן'.
ריב"ב: 'טובה' זו תורה, 'הטובה' זו ירושלים.

וכן על המקור לברכה על הרעה:
ר' מאיר: 'אשר נתן לך' - תברך אותו על כל דבר שנתן לך.

רב חלק וסבר שכיוון שנשים אינם מחויבות בדברים אלו אין עיכוב בהזכרתם - אולם הוא דעת יחיד ולא נפסק כמותו.

ר' יוחנן קבע שיש להוסיף בהטוב והמטיב מלכות נוספת:
נוסח א': מלכות נוספת אחת - בשביל בונה ירושלים שבה הוזכרה מלכות דוד.
נוסח ב': שתי מלכויות נוספות - בשביל ברכת הארץ ובונה ירושלים שלא הוזכרה בהן מלכות שמים.

לחתום בשני העניינים אי אפשר כיוון שרבי קבע:

אין לחתום ברכה בשני עניינים

מה חייבים להזכיר בברכת המזון

1. בברכת הארץ יש להזכיר את הברית והתורה. בברכת ירושלים יש להזכיר את מלכות בית דוד.
2. **ר' אבא:** ראוי להזכיר פעמיים הודאה בברכת הארץ.
3. הזכרת 'מלך העולם' בברכת הטוב והמטיב:
שיטה א': הטוב והמטיב היא מהתורה - לכן היא ברכה הסמוכה לחברתה - אינה צריכה מלכות.
שיטה ב': הטוב והמטיב היא מדין חכמים - לכן אין לה דין של ברכה הסמוכה - לכן היא צריכה מלכות.
4. **במה יש להתמקד בברכה השלישית:**
רב ששת: אם התחיל בגאולת ישראל חותם בה ואם התחיל בגאולת העיר חותם בה.
רב נחמן: בין כך ובין כך חותם בגאולת העיר שהיא כוללת נח אח גאולת ישראל

